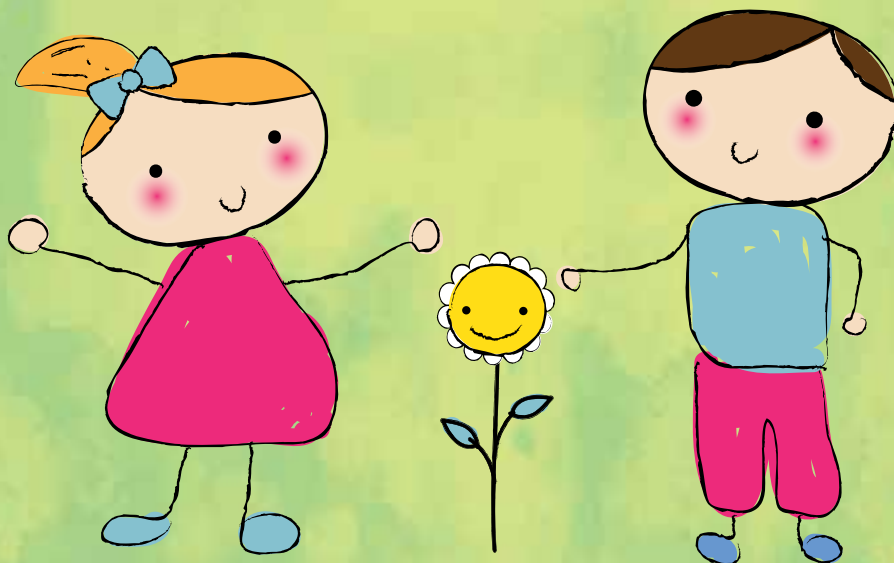

MOJE DIJETE GOVORI!

šta? kada? kako?

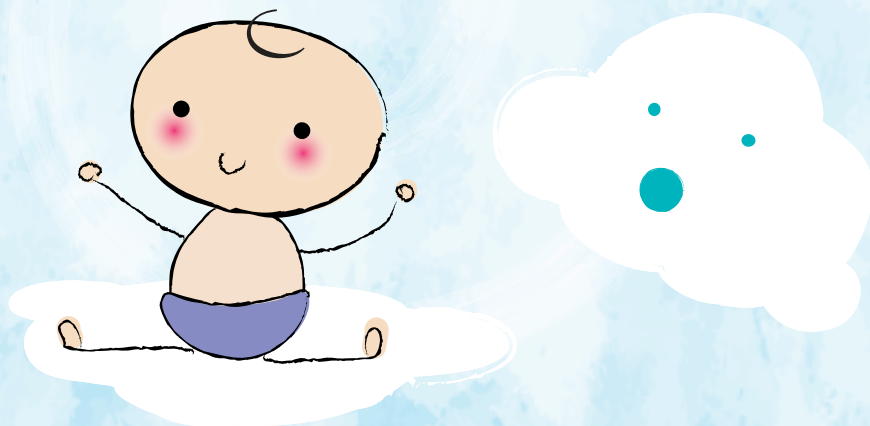
Govorno-jezički razvoj djeteta
od rođenja do sedme godine života

MOJE DIJETE GOVORI!

šta? kada? kako?

Govorno-jezički razvoj djeteta
od rođenja do sedme godine života

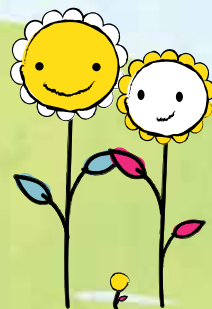
Autorica:

Dijana Karabegović, dipl. defektologinja – logopedica

Dragi roditelji, za Vas smo napravili logopedski kalendar da bi Vam bilo lakše pratiti govorno-jezički razvoj vašeg djeteta.

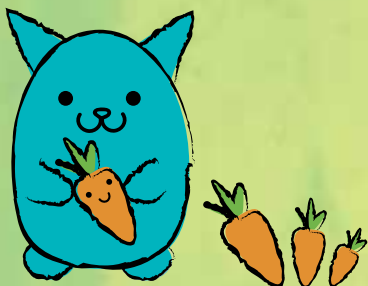
KADA?

Važno je napomenuti da svako dijete ima svoj individualni put razvoja i manja pomjeranja granice od navedenih razvojnih normi ne bi Vas trebala brinuti.

ŠTA?

U kalendaru su naznačena i odstupanja u razvoju koja bi Vam trebala skrenuti pažnju i biti znak da na vrijeme potražite podršku.

KAKO?

Za Vas smo pripremili i nekoliko savjeta na koji način možete podsticati govorno-jezički razvoj Vašeg djeteta kod kuće.

1 GODINA

- ✦ Razumije izraze lica, promjene tonaliteta glasa i reagira na njih.
- ✦ Razumije značenje nekoliko jednostavnih riječi, slogovanje je bogatije (ma-ma, ba-ba, da-da) i približava se prvoj riječi sa značenjem.
- ✦ Razumije gestove i jednostavna uputstva i zahtjeve „Daj!“, „Dođi!“, „Ne!“, „Gdje je?“
- ✦ Sluša i imitira zvukove i jednostavna djelovanja iz okoline,
- ✦ Pogledom traži imenovani predmet.
- ✦ Javlja se prva smisljena riječ povezana sa sadržajem.
- ✦ Tapše rukama na poznate pjesmice, odgovara.
- ✦ Odmahuje glavom u značenju „NE“, reagira na zabranu prekidom aktivnosti,
- ✦ Samostalno prinosi hranu ustima,
- ✦ Gestom ili glasanjem pokazuje šta želi, maše na „PA-PA“, odguruje od sebe stvari koje ne želi, pruža ruke da ga se uzme,
- ✦ Posmatra i dodiruje svoj lik u ogledalu.
- ✦ Reagira na svoje ime.

PAŽNJA

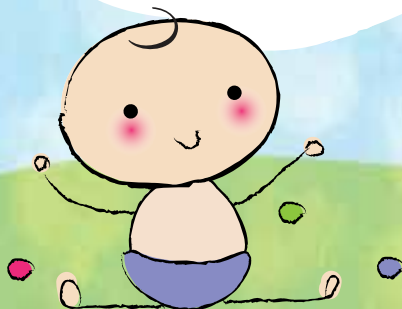
Ne prepoznaje raspoloženja u glasu odraslih, ne sluša i ne oponaša zvukove i onomatopeje, ne brblja ili je brbljanje oskudno, ne reagira na jednostavne naloge "Dođi!", "Nemoj!", izostaje prva riječ sa značenjem, ne ostvaruje kontakt očima.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Igrajte se igara "moj red-tvoj red; prvo ja, pa onda ti".
- ✦ Čitajte djetetu, gledajte slikovnice, imenujte i opisuju predmete i boje.
- ✦ Igrajte se igara „sad ću da te uhvatim“, ili „skrivanja“ iz vidnog polja.
- ✦ Dozvolite djetetu da samostalno vježba ustajanje, sjedanje, pridržavanje.
- ✦ Dozvolite djetetu da rukama istražuje hranu raznih tekstura.
- ✦ Imitirajte zvukove koje proizvodi Vaše dijete i podstičite dijete da imitira zvukove za Vama.
- ✦ Koristite kratke i jednostavne fraze kada govorite djetetu.
- ✦ Pričajte djetetu dok ga hranite, presvlačite, kupate...
- ✦ Ako se dijete ponaša neprikladno, recite jasno "NE", ali nipošto ne tucite dijete, ne povisujte ton i ne dajite duga objašnjenja.
- ✦ Nepoželjne oblike ponašanja zaustaviti pauzom u igri od 30 sekundi do 1 minute bez dodatnog komentiranja situacije.
- ✦ Obasipajte dijete pažnjom i popratite to i govornim iskazom.
- ✦ Pjevajte i puštajte djetetu dječije pjesmice.

2 GODINE

- ✦ Razumije pitanja KO? GDJE? ŠTA?
- ✦ Adekvatno odgovara na pitanja sa „DA“ ili „NE“.
- ✦ Pokazuje i imenuje stvari iz svakodnevnog okruženja.
- ✦ Imitira zvukove, riječi i aktivnosti odraslih.
- ✦ Izvršava nalog od dvije radnje.
- ✦ Upotrebljava 10-50 riječi, kombinira dvije riječi u rečenicu.
- ✦ Koristi imenice, glagole i pridjeve,
- ✦ Počinje koristiti zamjenice JA, TI, MOJE.
- ✦ Zna jednu riječ ili kratke fraze za izražavanje emocija.
- ✦ Izgovara sve samoglasnike (a, e, i, o, u) i neke suglasnike (p, b, t, d, m, n, j, v, k, g).
- ✦ Izgovara svoje ime na zahtjev.
- ✦ Može pokazati pet dijelova tijela: oko, nos, usta, ruka, noga.
- ✦ Komentira dok crta.
- ✦ Upoređuje dva slična predmeta ili jednostavne slike.

PAŽNJA

Ne slijedi i ne razumije jednostavna uputstva, ne kombinira dvije riječi u rečenicu, ne oponaša riječi i aktivnosti odraslih, ne pokazuje dijelove tijela na zahtjev, nema prikazivanja svakodnevnih životnih aktivnosti i situacija u igri.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Igrajte se skrivanja.
- ✦ Pomozite djetetu da se igra jednostavnim puzlama s oblicima, bojama, životinjama uz njihovo imenovanje.
- ✦ Kada dijete hoda stabilno, tražite da Vam pomogne nositi manje predmete, da pospremi igračke.
- ✦ Vodite dijete u park ili prirodu da se penje, trči, skače, hoda, pada...
- ✦ Igrajte se dodavanja i šutanja lopte.
- ✦ Igrajte se kockicama, gradite kule i rušite ih s djetetom.
- ✦ Koristeći boje, tempere, flomastere, papir, pravite s djetetom crteže i zatim ih okačite po kući da djetetu pokažete da ste ponosni na njegov rad.
- ✦ Pomozite djetetu da ostvari kompleksnu igru koristeći maštu.
- ✦ Pohvalite dijete svaki put kada uspješno komunicira potrebu i izvrši nuždu (povremene nezgode su dio treninga, ne korite dijete zbog toga).
- ✦ Uključite dijete u jednostavne kućne poslove,
- ✦ Učite dijete da pjeva dječije pjesmice i brojalice.
- ✦ Slažite predmete i igračke po veličini, boji i obliku, upoznajte dijete sa konceptom manje i veće.
- ✦ Uvesti u strukturu dana pranje zubića.
- ✦ I u govoru uz imenovanje predmeta dodajte pridjeve npr. plavi autić...

3 GODINE

- ✦ Imenuje stvari iz svakodnevnog okruženja.
- ✦ Postavlja jednostavna pitanja i odgovara na pitanja KO? ŠTA? GDJE?
- ✦ Izgovara pravilno 50-70% samoglasnika.
- ✦ Širi vokabular od oko 200 riječi, dužina rečenice je 2-3 riječi.
- ✦ Upotrebljava zamjenice, priloge za mjesto, počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme, govori za sebe u trećem licu.
- ✦ Razumije odnose u, na, gore, dolje, ispod.
- ✦ Pridružuje boje, relacije veliko - malo.
- ✦ Pokazuje prstima koliko ima godina, broji do tri.
- ✦ Recitira kraće pjesme.
- ✦ Lista slikovnice, imenuje slike, uključuje se u kraći dijalog.
- ✦ Traži da mu se pričaju omiljene priče.
- ✦ Izražava emocije, shvata opasnosti, ima složene rutine dnevnih aktivnosti.

PAŽNJA

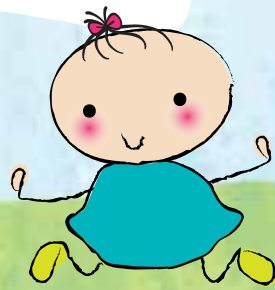
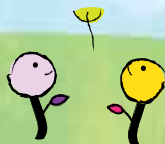
Ne odgovara na jednostavna pitanja niti ih postavlja, govor je većinom nerazumljiv, siromašan, ne koristi prostu rečenicu u komunikaciji, ne voli slušati priče i pjesmice.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Vodite dijete da se igra u grupama s drugom djecom.
- ✦ Razgovarajte o emocijama s Vašim djetetom i podstičite da ih imenuje.
- ✦ Postavite jasna pravila i ograničenja i budite dosljedni u primjeni!
- ✦ Ako dijete ne poštuje pravila, možete tražiti time/out da sjedi u stolici 30 sekundi do 1 minute! Ali, obavezno, svaki put naglasite i poslušnost!
- ✦ Vježbajte memoriju djeteta dajući mu složenija uputstva.
- ✦ Crtajte linije i oblike sa svojim djetetom, jednostavnu ljudsku figuru.
- ✦ Igrajte se igara sparivanja/pronalaženja istog, memorije, brojanja, suprotnosti.
- ✦ Dozvolite samostalan odabir i vršenje aktivnosti od oko 5 minuta.
- ✦ Ohrabrujte dijete da samostalno pere i briše ruke, pere zube.
- ✦ Recitirajte i pjevajte dječije pjesmice.
- ✦ Pričajte djetetu priče i ohrabrujte ga da učestvuje u prepričavanju, pogađanju ishoda priče.
- ✦ Upoznajte dijete s konceptom vremena: danas, jučer, sutra, ujutro, navečer...
- ✦ Učite dijete da pospremi svoje igračke, kutak, sobu.

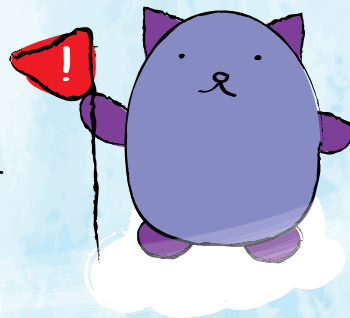

4 GODINE

- ✦ Vokabular se intenzivnije proširuje, koristi rečenice od 3-4 riječi.
- ✦ Postavlja pitanja ZAŠTO? KADA? ŠTA AKO? i rješava jednostavne problemske situacije.
- ✦ Upotrebljava zamjenice, poznaje osnovne boje.
- ✦ Smisleno govori o doživljajima, komentira priče i priča ih.
- ✦ Zna svoje ime, godine i spol.
- ✦ Izvršava uputstva koja uključuju dvije radnje istovremeno.
- ✦ Sastavlja sliku od dva dijela, nastavlja započeti niz npr. boja, oblika...
- ✦ Prilagođava svoj govor kada razgovara s mlađima od sebe.
- ✦ Zna igrati ulogu druge osobe u igri, daje objašnjenja kada ga sagovornik ne razumije.
- ✦ Oponaša čitanje opisujući slike u slikovnicama, sluša priče 10-ak minuta.
- ✦ Uključuje se u duži dijalog, ima duže monologe, rečenica je potpuna, govor razumljiv.
- ✦ Broji do 5.

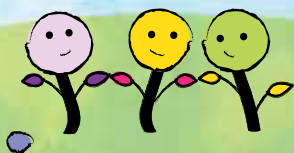
PAŽNJA

Rječnik je siromašan, nerazumljiv, ne izgovara većinu glasova. Rečenice su nepotpune. Ne razumije niti izvršava dvostruka uputstva. Nema interakciju s vršnjacima, ne razumije pravila igre, ne koristi govor za rješavanje problema.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Podstičite strpljivo kompleksniji govor i razgovor.
- ✦ Podstičite dječije postavljanje pitanja, uvijek odgovorom i pažnjom.
- ✦ Crtajte dječaka/djevojčicu s djetetom širenjem kompleksnosti crteža.
- ✦ Igrajte se igara brojanja i prebrojavanja, uvedite koncept manje-više, igrajte se strukturiranih igara, npr. "Ne ljuti se, čovječe",
- ✦ Razvijajte pojam broja i glasa putem svih osjetila.
- ✦ Pišite dječije ime i pokazujte djetetu i imenujte sva slova u imenu.
- ✦ Učite i ohrabrujte dijete da se samo oblači, pere ruke i zube.
- ✦ Igrajte se nizanja perlica, bobica, zakopčavanja i otkopčavanja dugmadi, kao vježbice za finu motoriku.
- ✦ Sijecite oblike i lijepite ih s djetetom (igra kolaž aktivnosti).
- ✦ Organizirajte igračke po kategorijama npr. slikovnice sa slikovnicama.
- ✦ Dajte djetetu što više prilika da se igra s drugom djecom.
- ✦ Radite na ličnim informacijama tako da Vaše dijete zna odgovor na pitanja (ime, prezime, imena roditelja, broj telefona, adresa...).

5 GODINA

- ✦ Izgovara sve glasove pravilno, koristi gramatički pravilno složene rečenice, vokabular od oko 2000 riječi.
- ✦ Priča priču po nizu događaja, ispreplivajući stvarnost i maštu.
- ✦ Ima pojam vremena (danas, jučer, sutra, ujutro, navečer) i prostora.
- ✦ Razumije odnose, prijedloge ispred/iza, uzroke i posljedice, sličnosti i razlike (boje, oblike, veličine).
- ✦ Sastavlja sliku od četiri dijela.
- ✦ Postoji interes za slova, knjige, brojeve, zna napisati svoje ime, odrediti inicijalni glas u riječima.
- ✦ Broji do 10, prebrojava traženi broj predmeta, prepoznaje i piše brojeve do 5.
- ✦ Ponavlja rečenicu od osam riječi ili niz od 6 brojeva.
- ✦ Izvršava tri istovremeno data uputstva.
- ✦ Prepričava kratke priče, samostalno priča priču u slikama.

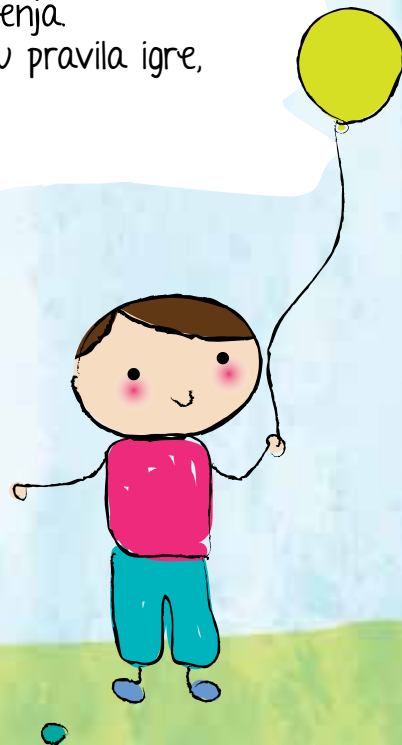
PAŽNJA

Pogrešno izgovara glasove, pravi gramatičke greške u formiranju rečenice. Otežano razumije pojedine kategorije riječi (prijedloge, riječi suprotnog značenja). Ne prati uputstva, ne zna pjesmice niti priče, ne sjeća se važnijih događaja niti ih prepričava.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Podstičite sve složeniji razgovor uz održavanje i usmjeravanje dijaloga.
- ✦ Izložite djecu što više donošenju zaključaka kroz igru, rješavanju kompleksnijih problema u igri i iznalaženja više mogućnosti i rješenja u istoj.
- ✦ Crtajte čovjeka sa što više detalja.
- ✦ Manipulativne igre rukama i prstima trebaju biti složenije zbog pripreme fine motorike za grafomotoriku.
- ✦ Podstičite samostalnost u obavljanju lične higijene i povećavajte količinu radnih zadataka iz svakodnevnog okruženja.
- ✦ Izložite dijete grupama vršnjaka gdje se poštuju pravila igre, razvija strpljivost, svijest o pripadanju grupi.

6-7 GODINA

- ✦ Prepričava priču, sadržaj je bogatiji.
- ✦ Pravilno koristi sve gramatičke strukture, govor je ispravan.
- ✦ Vršiti analizu i sintezu (razdvaja riječi na glasove i obrnuto).
- ✦ Imenuje dane u sedmici, godišnje doba.
- ✦ Razvijena sposobnost uočavanja razlika između slika, pronalaženje jednostavne slike u složenoj.
- ✦ Preslikava romb, crtež čovjeka sadrži detalje.
- ✦ Pokazuje interesovanje za značenje nepoznatih riječi, razumije apstraktne riječi.
- ✦ Može ponoviti nekoliko besmisljenih slogova.
- ✦ Upotrebljava oko 3000 riječi.
- ✦ Broji do 20 i unazad od 10.

PAŽNJA

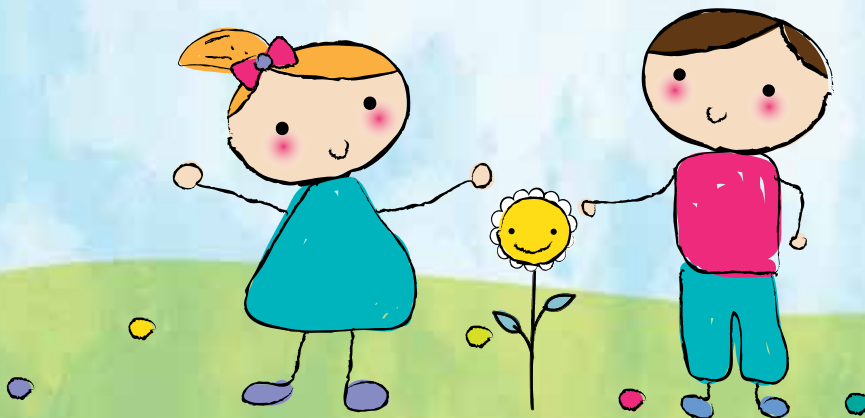
Govor i gramatika nisu ispravni, ne prepričava ispričanu priču, ne recitira pjesmice, ne prilagođava govor različitim socijalnim situacijama, ne razumije vremenske odnose, ne može razumjeti o kojoj se riječi radi ako je rastavimo na glasove i ne može isto uraditi sam/a, nije zainteresiran/a za crtanje, slova i brojeve.

SAVJETI RODITELJIMA

- ✦ Ovaj razvojni period se odlikuje pripremanja za školu i razvijanjem predškolskih vještina te većim osamostaljivanjem.
- ✦ Zahtijevajte od djeteta sve veću odgovornost i učite ga samostalnosti, šta se očekuje od njega u različitim situacijama.
- ✦ Kupite i bojanke i različite radne listove ili ih sami napravite i ohrabrujte i podstičite dijete da sjedi, razvija pažnju i strpljenje, vježba korištenje olovke i pokušava rješavanje zadatah radnih listova kao što su: pronalazak puta iz labirinta, povezivanje slika linijama, spajanje tačkica, praćenje linija, kopiranje oblika, slova, brojeva, brojanje/prebrojavanje, zaokruživanje, prekrizavanje, podvlačenje, identifikacija suprotnosti, bojenje, sastavljanje sekvence događaja, crtanje na temu itd.
- ✦ Zahtijevajte sve veću samostalnost u dnevnim rutinama: wc, hranjenje, oblačenje, skidanje, pospremanje igračkaka/aktivnosti, održavanje organizacije prostora i ličnih stvari/igračaka.

O CENTRIMA ZA RAZVOJ INKLUZIVNIH PRAKSI

Centri za razvoj inkluzivnih praksi (CRIP) u Bihaću i Cazinu su osnovani u cilju sveobuhvatnog pristupa inkluziji, te pružaju podršku djeci s poteškoćama u razvoju, članovima njihovih porodica, odgojno-obrazovnim profesionalcima, kao i široj društvenoj zajednici. Uspostavljeni su u sklopu JU OŠ „Harmani II“, Bihać i JU OŠ „Cazin II“, Cazin.

Svojim djelovanjem su prvi primjeri ove prakse u Bosni i Hercegovini i bitno se razlikuju od specijalnih ustanova jer predstavljaju dopunu redovnim odgojno-obrazovnim ustanovama, a ne zamjenu za njih.

Uspostavljeni su u sklopu projekta Servisi u zajednici za djecu s poteškoćama u razvoju Unsko-sanskog kantona. Projekt se realizira kroz partnerstvo međunarodne organizacije Save the Children za sjeverozapadni Balkan s Ministarstvom obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona, Ministarstvom zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona, Zavodom zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona, Gradom Bihaćom i Gradom Cazinom, te općinama Bosanski Petrovac, Bosanska Krupa, Bužim, Ključ, Sanski Most, Velika Kladuša.

Navedeni projekt je regionalna inicijativa organizacije Save the Children, koja se paralelno provodi u Albaniji, Armeniji, Bosni i Hercegovini, Gruziji i Kosovu (1244). Projekt ima za cilj osnažiti djecu s poteškoćama u razvoju da razviju sve svoje potencijale, samostalnost i da uživaju pravo na inkluziju. Također djeluje ka jačanju porodica i lokalne zajednice kako bi se osiguralo da djeca dobiju kvalitet podrške koji im je potreban.

Centar za razvoj inkluzivnih praksi nudi logopedsku podršku, kao i savjetovanja za roditelje. Za sva Vaša dodatna pitanja, osoblje Centra za razvoj inkluzivnih praksi stoji Vam na raspolaganju.

KONTAKT

Web: crip-usk.ba

CRIP Cazin

Ul. Ćuprija bb, 77220 Cazin,
Bosna i Hercegovina
+387 37 537 031
+387 37 539 032
cazin.crip@gmail.com

CRIP Bihać

Ul. 101. bojne bb, 77000 Bihać,
Bosna i Hercegovina
+387 37 222 188
+387 37 222 188
bihac.crip@gmail.com

**CENTAR
ZA RAZVOJ**
INKLUZIVNIH PRAKSI

Ministarstvo obrazovanja,
nauke, kulture i sporta
Unsko-sanskog kantona

Save the Children